

Ingen arver psykiske lidelser

Ny kunnskap om gener snur rundt på gamle forklaringer av psykiske lidelser, sier forsker Roar Fosse.

Publisert: 19. juli 2009 Oppdatert: 18. mars
Line Madsen Simenstad

I en artikkel som nylig ble publisert i Tidsskrift for Norsk Psykologforening, skriver han at det ikke er dekning i forskningen for tanken om at psykiske lidelser oppstår som følge av endringer i bestemte gener.

Fosse er forskningssjef i Psykisk -helse Vestre Viken HF og leder et forskningsprosjekt på Vestre Viken om årsaker til psykiske lidelser. Synspunktet om at ingen er predisponert for å bli psykisk syke, er i strid med en tradisjonell oppfatning.

Et utbredt syn innen psykisk helse i flere tiår har vært at psykiske lidelser skyldes at en person har sårbare gener, og at lidelsen har blitt utløst på grunn av stress i miljøet. Dette må ifølge nyere forståelse og forskningsresultater snus helt rundt, mener Fosse.

LES OGSÅ: Én av tre psykiatriske pasienter får feil tilbud

Omsorg er nøkkelen. Fosse understreker barndommens betydning for helsen i voksen alder.

Oppveksten, og særlig omsorgspersonene man har i livet, er avgjørende for om man senere vil utvikle psykiske lidelser.

Det er miljøstress som i all hovedsak er årsaken til at noen blir psykisk syke. Man har ikke funnet noe i genene. En lidelse kan derfor ikke være medfødt, sier Fosse, og viser til det som kalles epigenetisk forskning.

Epigenetikk er læren om arvbare egenskaper som ikke skyldes genene, DNA-et, alene. Forskningsfeltet tillegges stor vekt internasjonalt innen psykiatri, og er på full fart inn i forståelsen av psykisk helse også i Norge. Den nye forskningen gir økt forståelse av hvordan arv og miljø spiller sammen på cellenivå, forteller Fosse.

Miljøet synes å ha langt større betydning enn tidligere antatt.

Det er ikke genene i seg selv, men prosesser i cellekjernen rundt DNA som styrer hvordan genene uttrykker seg. Flere års forskning på arvestoffet DNA viser dette med stor grad av sikkerhet.

«Prosessene blir sterkt preget av miljøerfaringer gjennom barndom og oppvekst», skriver Fosse i artikkelen i Tidsskrift for Norsk Psykologforening. Ifølge den nye forskningen oppstår psykiske lidelser ved at belastende erfaringer forandrer prosesser i selve cellekjernene, og på den måten formes og forandres hjernen slik at vår psyke i voksen alder preges av det vi har opplevd.

LES OGSÅ: Åtte nye plasser på ti år

Forebygging. Fosse trekker fram hvilke muligheter forskningsfunnene gir når det gjelder vår psykiske helse.

Dersom en 17 år gammel person begynner å utvikle psykoser, er den typiske fremgangsmåten å koble inn familieterapeuter og omsorgspersoner. Man tenker at barnet har en sårbarhet for psykisk lidelse. Men dersom årsaken til sykdommen er omsorgspersonene, blir det vanskelig å bedre situasjonen på denne måten. Da må fokus rettes ikke bare mot barnet, men også mot omgivelsene.

Han forteller at store forebyggingsprosjekter er i gang.

Det jobbes målrettet med familier med risikoproblemer, som blant annet psykiske lidelser i familien eller rusproblematikk. På den måten prøver man å unngå å skape de forholdene rundt genene som på sikt kan føre til psykiske lidelser.